

Список літератури:

1. Борейко В.І. Тенденції розвитку малого бізнесу в Україні / В.І. Борейко // Економічний простір : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ : ПДАВА, 2009. – № 22/2. – С. 57–64.
2. Головне управління статистики у Львівській обл. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.lv.ukrstat.gov.ua.
3. Іванілов О.С. Економіка підприємства / О.С. Іванілов. – К., 2009. – 728 с.
4. Корягіна Т.В. Особливості державного регулювання малого підприємництва в Україні / Т.В. Корягіна, Ю.Є. Осацька [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/4.3/69.pdf>.
5. Поліщук О.В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні / О.В. Поліщук, В.В. Цимбал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <file:///C:/Users/Oleksandr/Downloads/392-1521-1-PB.pdf>.
6. Регіональна програма розвитку малого і середнього підприємництва у Львівській області на 2015–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.loda.gov.ua/eco_programu.
7. Сімків Л.Є. Тенденції розвитку малого підприємництва в Україні в умовах диспропорційності економічного зростання / Л.Є. Сімків, С.А. Побігун [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.global-national.in.ua/archive/3-2015/116.pdf>.
8. Токарева Т.О. Особливості спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва: вітчизняний і зарубіжний досвід / Т.О. Токарева [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2008_10/tokar.htm.

Банера Н. П.

Львовский институт экономики и туризма

**СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАЛЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ
ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ**

Резюме

Исследована деятельность малых предприятий Львовской области. Обоснована необходимость их развития и государственной поддержки. Исследована структура количества малых предприятий в разрезе районов Львовской области в расчете на 10 тыс. населения, проанализирована динамика изменений за 2010–2014 гг. Выявлены основные проблемы, которые тормозят развитие малого бизнеса в современных условиях.

Ключевые слова: малые предприятия, субъекты ведения хозяйства, малый бизнес, конкурентная среда, государственная поддержка предпринимательства.

Banera N. P.

Lviv Institute of Economics and Tourism

MODERN STATUS OF SMALL ENTERPRISES IN LVIV REGION

Summary

It was studied the activity of small enterprises in Lviv region. The necessity of their development and state support was grounded. The structure of small enterprises number in Lviv region per 10 thousand of real population was explored, the dynamics of changes for 2010–2014 was analysed. The basic problem hampering the development of small business in the modern world was found out.

Keywords: small enterprises, businesses, small business, competitive surroundings, state support of entrepreneurship.

УДК 338.43:330.131.7

Бездітко О. Є.

Житомирський національний агроекологічний університет

**МЕХАНІЗМ РОЗРОБКИ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ РІШЕНЬ В УМОВАХ РИЗИКІВ
І НЕВИЗНАЧЕНОСТІ У КОНКУРЕНТНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

Розглянуто механізм розробки та впровадження рішень в умовах ризиків та невизначеності. Побудовано «дерево рішень» з управління ризиком сільськогосподарського підприємства. Проаналізовано і оцінено вагомість окремих видів ризиків у господарській діяльності, проведено оцінку впливу ризиків сільськогосподарських підприємств на їхню господарську діяльність.

Ключові слова: «дерево рішень», інтегральний показник, невизначеність, ризик, сільськогосподарське підприємство.

Постановка проблеми. Ринкова система трансформації економічних механізмів ведення бізнесу обумовлюється зміною форм та методів управління підприємством, які дозволяють адаптувати його до динамізму суспільного відтворення. Для цього підприємству необхідно насамперед най-

більш повно враховувати зміни у конкурентному середовищі, які є потенційними загрозами і майбутніми можливостями, а також передбачити неконтрольовані фактори середовища, для того щоб нівелювати їхній негативний вплив на підприємство.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика управління ризиками розглядається у багатьох працях вітчизняних та зарубіжних учених, таких як І. Бланк, І.Т. Балабанов, В.В. Вітлінський, В.М. Гранатуров, Дж. Хемптон. Аналізу та оцінці ризику присвячено праці С. Наконечного, Р. Пікус, П. Стецюка.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри досить глибоке висвітлення проблеми в цілому необхідна розробка механізму рішень в умовах ризику та невизначеності у діяльності сільськогосподарських підприємств.

Мета статті полягає у розробці рішень в умовах ризику та невизначеності в конкурентному середовищі та обґрунтуванні напрямів зниження ризиків діяльності сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для цілісності господарської системи підприємства актуальним є прийняття економічних рішень стосовно стратегічного передбачення ризиків та управління ними. Захищеність підприємства від негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів є запорукою його сталого функціонування. При цьому управління ризиками сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватися згідно з певними послідовними етапами, пов'язаними з виявленням ризику, його кількісною та якісною оцінкою, розробкою можливих шляхів уникнення чи пом'якшення, моніторингом ризикових ситуацій та аналізом післяризикових результатів.

Методологія вибору стратегії прийняттого ризику ґрунтується на побудові «дерева рішень». «Дерево рішень» – це граф, що формує правила в ієрархічній послідовній структурі, де кожному об'єкту відповідає єдиний вузол, який дає рішення. При побудові «дерева рішень» спочатку береться весь набір даних (зокрема, про види діяльності підприємства та можливий ризик), який репрезентується вихідною або кореневою вершиною. Потім визначаються правила (способи) розбиття на гілки всієї множини записів і варіантів, що відповідають кореневому вузлу. На гілках «дерева» відмічаються вузли, що відпові-

дають підмножині записів і варіантів. На кожному вузлі знову визначаються правила розбиття на «гілки» – і так до того часу, поки процес не дійде до кінцевих вузлів, що іноді називають «листочками».

Правила або способи поділу множин записів або варіантів називають вирішальним правилом, яке фактично є логічною структурою «якщо ..., то ...», і поділяє множину, що аналізується, на декілька груп. По мірі спускання по «дереву» від вершини до «листочків» створюється все більше відфільтрованих однорідних множин, які задовольняють конкретному набору умов, сформульованих у вузлах «дерева».

У зв'язку з цим «дерева рішень» часто застосовують для моделювання «багатоетапних» процесів прийняття рішення, в яких взаємопов'язані рішення приймаються послідовно. Зокрема, при управлінні ризиком біля вершини «дерева» знаходиться саме підприємство з усіма своїми видами діяльності і напрямками її поширення (рис. 1). При цьому враховуються постійний регульований і нерегульований вплив зовнішнього середовища та внутрішні фактори.

Зовнішні нерегульовані ризики ускладнюють процес господарської (операційної) діяльності. Зовнішні регульовані ризики становлять загрозу успішному стану і статусу підприємства в цілому. Оскільки вплив ризиків в обох випадках набуває в кінцевому рахунку фінансового (грошового) виразу, то другим блоком (етапом) «дерева рішень» має бути аналіз доходів і витрат, пов'язаних з імовірним настанням (ненастанням) ризикових подій.

Запропоноване «дерево рішень» управління ризиком має п'ять видів вузлових точок (блоків), в яких приймається рішення щодо наступного кроку управління. «Гілки», що виходять із вузла прийняття рішення, – це «гілки» рішень. Кожна з них репрезентує одну з можливих альтернатив або варіант дій, які можливі в цьому вузлі. Набір альтернатив є взаємовиключним (якщо одна альтернатива обрана, то інша не може бути обраною), а також сукупно вичерпним (усі можливі альтернативи включені в набір).

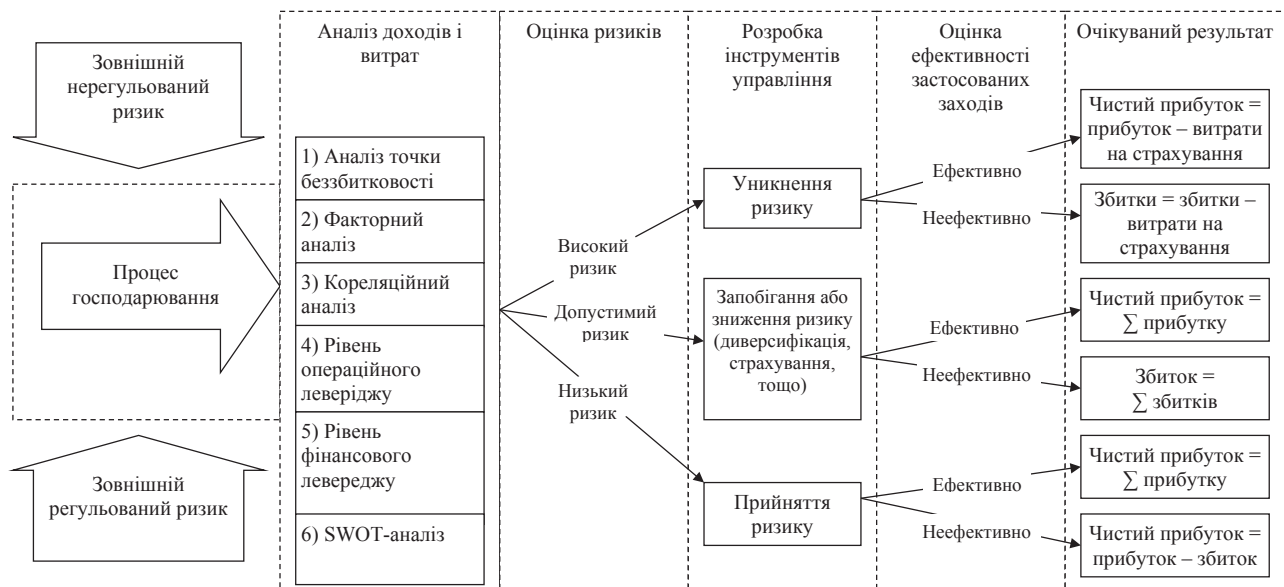

Рис. 1. «Дерево рішень» з управління ризиком сільськогосподарського підприємства

Джерело: власні дослідження

Таким чином, послідовність процесу управління ризиком буде визначатись п'ятьма взаємопов'язаними блоками (рис. 1). У першому блоці, який включає аналіз доходів і витрат, наукою і практикою напрацьовано такі ефективні методи і прийоми аналізу, як визначення точки беззбитковості, рівнів операційного і фінансового важелів, факторний, кореляційний, SWOT-аналіз тощо. Їхнє застосування забезпечує можливість об'єктивізації оцінок для прийняття управлінського рішення.

Аналіз і співставлення ймовірних вигравшів і втрат дає підстави для встановлення ступеня і рівня ризиків (блок 2), оцінки доцільності управління ними та вибору інструментів управління – передачі, розподілу, уникнення тощо (блок 3). Після вибору інструментів впливу на ризик здійснюється оцінка ефективності їхнього застосування (блок 4). Аргументом щодо характеру рішення і його остаточного прийняття є визначення можливого кінцевого результату (блок 5). При цьому якщо величина чистого прибутку підприємства дорівнює різниці отриманого прибутку і витрат на страхування ризиків, то такий варіант рішення дає підстави вважати його адекватним. Коли чистий прибуток є сумою всіх часткових прибутків – прийняте рішення виявилось мультиплікативним (синергетичним).

Таким чином, управління ризиками сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватись згідно з певними послідовними етапами, пов'язаними з виявленням ризику, його кількісною та якісною оцінкою, розробкою можливих шляхів уникнення чи пом'якшення, моніторингом ризикових ситуацій та аналізом післяризикових наслідків.

У межах процедури оцінки ризику з метою встановлення адекватних інструментів управління передусім слід достовірно оцінити потенційні несприятливі ситуації. Таку оцінку можна здійснювати як у розрізі окремих видів ризику чи різних напрямів діяльності, так і по сукупності всіх можливих ризиків. При цьому загальна оцінка по сукупності даватиме лише загальну інформацію, у той час як деталізована оцінка дає змогу конкретизувати не лише фактори ризику, а й інструменти управління ними.

Проведене анкетування сільськогосподарських підприємств Житомирської області дозволило виявити погляди практиків щодо прояву і ваго-

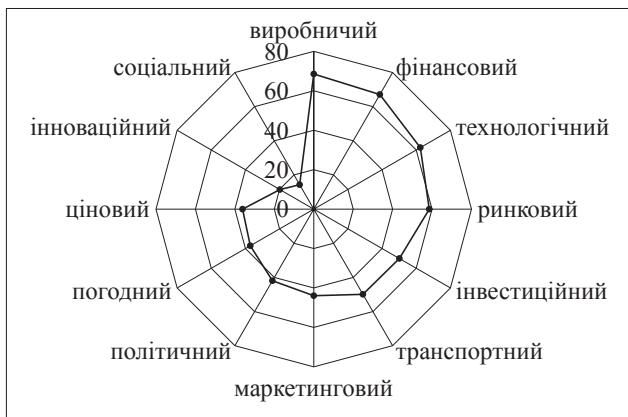

Рис. 2. Вагомість окремих видів ризиків у господарській діяльності підприємств, за рейтинговою оцінкою у %

Джерело: власні дослідження

мості видів ризику, що справляють негативний вплив на господарську діяльність товаровиробників: виробничий, технологічний, фінансовий, політичний, погодний, інноваційний, інвестиційний, маркетинговий, транспортний, ринковий, цінний, соціальний (рис. 2).

Ступінь (силу) впливу кожного окремого виду ризиків сільськогосподарських підприємств, оцінений на підставі результатів анкетування методом ранжування, відображено у табл. 1.

Таблиця 1
Оцінка впливу ризиків сільськогосподарських підприємств на їхню господарську діяльність

Вид ризику	Сума рангів, S_i	$d_i = S_i - S$	d_i^2	Оцінка впливу ризику
Виробничий	238	-170,58	29098,67	1
Погодний	288	-120,58	14540,34	2
Ринковий	298	-110,58	12228,67	3
Цінний	300	-108,58	11790,34	4
Технологічний	322	-86,58	7496,67	5
Фінансовий	345	-63,58	4042,84	6
Транспортний	395	-13,58	184,51	7
Інвестиційний	442	33,42	1116,67	8
Політичний	448	39,42	1553,67	9
Маркетинговий	495	86,42	7467,84	10
Інноваційний	664	255,42	65237,67	11
Соціальний	668	259,42	67297,01	12
Разом	4903	x	222054,92	x
У середньому	408,5833	x	x	x

Джерело: власні дослідження

При цьому суму рангів визначено як арифметичний підсумок усіх присвоєних рангів за опрацьованими анкетами. Серед основних напрямів діяльності суб'єктів господарювання з мінімізації ризиків опитані респонденти відзначають (у порядку зменшення їхньої значимості): стимулювання вітчизняного товаровиробника, низькі відсотки за кредитами, впорядкування ринків збуту та страхування (рис. 3).

Як свідчать результати соціологічного опитування, серед напрямів зниження ризиків діяльності сільськогосподарських підприємств респонденти надають перевагу макроекономічним важелям управління, спрямованим на формування стабільного і лояльного для товаровиробників підприємницького клімату. Саме це забезпечуватиме зниження невизначеності і загроз та підвищення ризикостійкості сільськогосподарських підприємств.

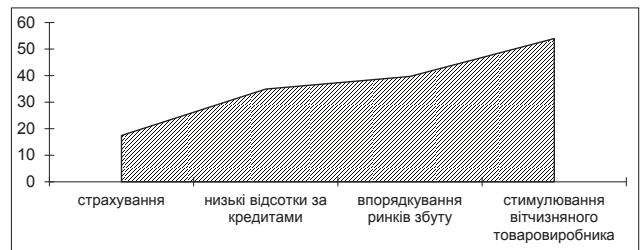

Рис. 3. Заходи, здатні зменшити вплив ризиків на діяльність сільськогосподарських підприємств і галузі в цілому, у % до загальної чисельності респондентів

Джерело: власні дослідження

Для оцінки достовірності отриманих у процесі анкетування результатів, розрахуємо коефіціє-

ент конкордації, який дає уявлення про ступінь їхньої узгодженості та розраховується за формулою: $K_{\text{кон}} = \frac{12S}{m^2(n^3 - n)}$, де $S = \sum_{i=1}^n d_i^2$, m – кількість анкет, n – число рангів (напрямів, що досліджуються).

Отримана сума квадратичних відхилень окремих рангів від середнього значення S дорівнює 222054,92 (табл. 1), $m=63$, $n=12$, тобто ступінь узгодженості думок експертів достатній, оскільки коефіцієнт конкордації становить 0,3912: $K_{\text{кон}} = \frac{12 \cdot 222054,92}{63^2 \cdot (12^3 - 12)} = \frac{2664659,04}{6810804} = 0,3912$. Розрахований коефіцієнт конкордації є статистично істотним, так як критерій Пірсона ($\chi^2 = K_{\text{кон}} \cdot m(n-1)$) дорівнює 271,10 при табличному його значенні 19,68 (за умови 12–1 ступенів свободи та $P = 0,95$).

Узагальнюючи результати анкетної оцінки, можна стверджувати, що найбільшу значущість для сільськогосподарських товаровиробників мають виробничий, погодний, ринковий та ціновий ризики, сума рангів яких мінімальна і становить 238, 288, 298 та 300 відповідно.

Здійснена оцінка впливу різних ризиків на успішність господарювання сільськогосподарських підприємств дає підстави для зосередження уваги на пошуку шляхів уникнення або запобігання саме виділених видів ризиків. Для оцінки залежності окремого підприємства від групи потенційних ризиків доцільно використовувати не один, а декілька показників, які безпосередньо характеризують ступінь впливу кожного з окреслених ризиків. Зокрема, виробничий ризик можна оцінити за обсягами витрат; природний ризик – за рівнем урожайності або ступенем відхилення фактичної урожайності від запланованої; для оцінки впливу ринкового ризику найдоречніше використовувати показник валового прибутку, зокрема темп його приросту у порівнянні з базовим значенням; ціновий ризик характеризується за зміною рівня цін тощо.

Таким чином, загальну оцінку ступеня ризиковості підприємства доцільно здійснювати за

системою індивідуальних показників або використовувати інтегральний показник. Проте аналіз та оцінка індивідуальних показників не завжди здатні забезпечити однозначність результату, що може істотно впливати на адекватність управлінського рішення. Для забезпечення комплексності оцінок більш обґрунтованим є використання інтегрального показника, який є результатом синергетичного впливу сукупності ризиків і дозволяє зважено встановити межі можливого збитку та окреслити шляхи його мінімізації. Ураховуючи пріоритетність окремих груп ризиків, які найбільше впливають на результати господарювання сільськогосподарських підприємств (табл. 2), для побудови інтегрального показника застосуємо метод рейтингового дослідження.

Побудова інтегральної оцінки передбачає виконання таких послідовних кроків, як формування множинної ознаки, вибір способу стандартизації показників та визначення процедури їхнього агрегування. Використовуючи попередньо отримані результати, сформуємо систему показників для інтегральної оцінки впливу ризику.

Значення всіх складових загального ризику зводять в інтегральний показник, використовуючи відомий метод відхилень [1]:

$$Pr = \sum_{i=1}^n (1 - \delta_i) \times B_i \times p_i, \quad (1)$$

де Π_p – інтегральний показник ризику діяльності підприємства;

n – кількість складових загального ризику;

δ – відносна оцінка i -ї складової загального ризику;

B_i – вага i -ї складової загального ризику;

p_i – ймовірність настання ризику.

Особливістю розрахунку при цьому є врахування того, що за базу береться краще максимальне значення складової загального ризику (Π_{max}): $\delta = \Pi_i / \Pi_{\text{max}}$, а краще мінімальне значення складової загального ризику береться для відносно оцінки кожної i -ї складової: $\delta = \Pi_{\text{min}} / \Pi_i$.

Таблиця 2

Характеристика ймовірності настання окремих видів ризику за методом Монте-Карло

Показник, що характеризується ризиком	Дисперсія	Стандартне відхилення	Коефіцієнт варіації	Ймовірність настання ризику
Ціновий:	–	–	–	0,04
Ціна пшениці	18581,43	137,14	0,18	0,04
Ціна кукурудзи	49988,97	228,29	0,46	0,04
Ціна сояшнику	22859,23	144,69	0,09	0,05
Ціна ріпаку	23024,19	154,61	0,08	0,04
Ціна цукрових буряків	5228,855	71,37	0,26	0,05
Погодний:	–	–	–	0,09
Урожайність пшениці	24,22	4,60	0,20	0,06
Урожайність кукурудзи	3235,33	53,21	0,59	0,18
Урожайність сояшнику	10,92	3,09	0,26	0,05
Урожайність ріпаку	45,29	6,29	0,49	0,11
Урожайність цукрових буряків	2081,97	42,68	0,17	0,05
Виробничий:	–	–	–	0,96
Собівартість пшениці	24603,13	154,65	0,30	0,97
Собівартість кукурудзи	13726,60	120,27	0,18	0,96
Собівартість сояшнику	17538,35	130,99	0,10	0,96
Собівартість ріпаку	17247,25	129,46	0,07	0,96
Собівартість цукрових буряків	2548,88	52,52	0,17	0,95
Ринковий	–	–	–	0,09
Валовий прибуток	254113,29	503,59	0,75	0,09

Джерело: власні дослідження

Таблиця 3

Інтегральний показник ризику для сільськогосподарських підприємств Житомирської області

Вид ризику	Відносна оцінка ризику (δ)	Ймовірність ризику (p_i)	Вага ризику (V_i)	Показник ризику (Π_p)
Ціновий – за зміною рівня цін	0,80	0,04	0,1028	0,0387
Погодний – за приростом рівня врожайності	0,59	0,09	0,1071	0,0159
Виробничий ризик – за приростом собівартості	0,76	0,96	0,1296	0,0156
Ринковий – за приростом валового прибутку	0,43	0,09	0,1035	0,0399
Інтегральний показник (Π_p)	x	x		0,1103

Джерело: власні дослідження

Під час оцінки загального ризику для кожної окремої його складової слід враховувати вагу – V_i (при цьому $\sum V_i=1$) та ймовірність – p_i (при $0 \leq p_i \leq 1$). Добуток ваги на ймовірність забезпечує зважену оцінку кожній складовій загального ризику.

Вагу кожного окремого виду ризику визначено за кореляційною залежністю $V_i = (r_{\text{вх}} \times \beta_i) / R^2$ між окресленими показниками та результативним показником господарської діяльності підприємства – чистим прибутком. Ймовірність настання ризику p_i на сільськогосподарських підприємствах Житомирської області оцінено за методом Монте-Карло, який дає можливість змодельовати безліч типових ситуацій і з високим ступенем достовірності проаналізувати їхні результати. За ризик приймалась не вигідна для виробника ситуація (зниження нижче мінімального рівня ціни та урожайності або підвищення вище максимального рівня – собівартості). Інформаційне наповнення моделі склали матеріали звітності сільськогосподарських підприємств Житомирської області (форма 50 с/г). Узагальнені результати імітаційного моделювання свідчать про найвищу ймовірність настання виробничого ризику через показник зростання собівартості (табл. 2).

Таким чином, у результаті дослідження встановлено, що прогнозне значення загального рівня ризику (Π_p) (виробничого, погодного, ринкового та цінового) становитиме 11,03% (табл. 3).

Отримані результати дають підстави говорити про допустимий рівень ризику, яким можна керувати за допомогою інструментів уникнення, прийняття, запобігання або зниження ризику. У практиці сільськогосподарських підприємств доцільним є використання різних інструментів, оскільки комплексний підхід дає найбільші гарантії ефективності здійснюваних заходів. З огляду на результати інтегрального оцінювання рівня ризику, доцільним є використання інструментів уникнення щодо цінового та ринкового ризиків, а прийняття – щодо погодного ризику.

Уникнення ризику означає просте ухилення від заходу, пов'язаного з ризиком. Однак уникнення ризику часто означає відмову від прибутку. Цей метод використовують підприємства, керівники яких надають перевагу безризиковим або низькоризиковим рішенням. Уникнення ризику має відбуватися шляхом відмови від ненадійних партнерів, постачальників, від прийняття ризикових фінансових та інвестиційних проектів, лише обґрунтованого розширення кола партнерів.

Висновки. Отже, комплексний ситуаційний підхід в управлінні ризиками підприємства передбачає врахування кожного з ідентифікованих ризиків, що є особливо актуальним у динамічному, суперечливому і непередбачуваному ринковому середовищі.

Список літератури:

1. Бережна Л.В. Економіко-математичні методи та моделі у фінансах / Л.В. Бережна, О.І. Снитюк. – К. : Кондор, 2009. – 301 с.
2. Борисова Т.М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві / Т.М. Борисова // Актуальні проблеми економіки. – 2005. – № 7(49). – С. 116–121.
3. Верченко П.І. Багатокритеріальність і динаміка економічного ризику (моделі і методи) : [монографія] / П.І. Верченко. – К. : КНЕУ, 2006. – 272 с.

Бездетко Е. Е.

Житомирский национальный агроэкологический университет

МЕХАНИЗМ РАЗРАБОТКИ И ВНЕДРЕНИЯ РЕШЕНИЙ В УСЛОВИЯХ РИСКОВ И НЕОПРЕДЕЛЕННОСТИ В КОНКУРЕНТНОЙ СРЕДЕ

Резюме

Рассмотрен механизм разработки и внедрения решений в условиях рисков и неопределенности. Построено «дерево решений» по управлению риском сельскохозяйственного предприятия. Проанализирована и оценена значимость отдельных видов рисков в хозяйственной деятельности, проведена оценка влияния рисков сельскохозяйственных предприятий на их хозяйственную деятельность.

Ключевые слова: «дерево решений», интегральный показатель, неопределенность, риск, сельскохозяйственное предприятие.

Bezditko O. Ye.

Zhytomyr National Agroecological University

THE MECHANISM OF DESIGN AND IMPLEMENTATION OF DECISIONS IN CONDITIONS OF RISK AND UNCERTAINTY IN A COMPETITIVE ENVIRONMENT

Summary

The paper presents the mechanism of design and implementation of solutions in terms of risks and uncertainties. «Decision tree» for the risk management in agricultural enterprises was constructed. In the article the author analyzed and assessed the significance of certain types of risks in business activities, evaluated the impact of risks of agricultural enterprises on their economic activities.

Keywords: «decision tree» integral indicator, uncertainty, risk, agricultural enterprise.

УДК 658.017:334.722.8

Белко І. А.

Подільський державний аграрно-технічний університет

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ В СИСТЕМІ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Досліджено теоретичні і практичні питання управління якістю продукції підприємств. Визначено чинники формування і забезпечення якості продукції підприємств. Висвітлено теоретико-методичні та практичні засади створення систем контролю якості на підприємствах. Обґрунтовано шляхи підвищення якості продукції. Розраховано резерви зростання прибутку підприємства за рахунок покращання якості продукції.

Ключові слова: управління, якість, підприємство, продукція, процес, діяльність.

Постановка проблеми. На сьогодні в економіці країни спостерігається тенденція, при якій якість відіграє одну з ведучих ролей в управлінні виробництвом продукції та її наступним рухом. Ефективність функціонування підприємства на ринку напряму залежить від результатів управління якістю. Багато компаній намагаються детально спланувати процес управління якістю. Управління якістю є певною стратегією і тактикою не лише виживання, але й подальшого процвітання суспільства в цілому, конкретних організацій і кожної людини окремо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління якістю продукції на підприємствах розглядаються в наукових працях таких вчених, як Давидова О.Ю., Ільїнкова С.Д., Кириченко Л.С., Мережка Н.В., Мороз О.В., Сіднева Ж.К. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідження проблем управління якістю, побудови ефективної системи якості на підприємстві та виявлення значення міжнародних стандартів якості серії ISO в управлінні даною системою і впливі на діяльність аграрного підприємства потребують подальшого дослідження.

Мета статті полягає у дослідженні теоретичних і методичних основ управління якістю продукції в підприємстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема якості є важливим фактором підвищення рівня життя, економічної, соціальної та екологічної безпеки. Якість – комплексне поняття, яке характеризує ефективність усіх сторін діяльності: розробку стратегії, організацію виробництва, маркетинг та ін.

Необхідно зазначити, що одночасно з розвитком теорії і практики управління розвивалася і продовжує розвиватися поняття «управління якістю», а також теорія і практика управління якістю, основним змістом якого визначалося саме

«управління якістю продукції». Вчений-економіст Мороз О.В. визначив управління якістю продукції як «постійний, планомірний, цілеспрямований процес впливу, що забезпечує створення продукції оптимальної якості і повноцінне її використання» [1, с. 13].

Управління якістю продукції – це підготовка і внесення в план з якості нормативну, технічну документацію значень показників якості знову освоєної або продукції, що модернізується, або зміну показників якості продукції, що випускається, а також виконання необхідних робіт для досягнення і підтримки цих значень показників [2, с. 358].

Сьогодні обов'язковою умовою виходу на міжнародний ринок є наявність у продавця сертифіката відповідності, що засвідчує відповідність продукції вимогам міжнародних стандартів ISO серії 9000, які швидко поширюються у світі та регулюють єдині всесвітні вимоги до систем якості фірм-постачальників. Нині складається така ситуація, що фірми, які не володіють сертифікатом на систему якості, підтверджуючи тим самим її відповідність стандартам ISO серії 9000, майже не мають шансів на укладання більш-менш пристойного контракту і на участь у міжнародних тендерах, а їхній товар оцінюється на світовому ринку в два-чотири рази дешевше.

Крім того, потрібно брати до уваги, що забезпечення якості відповідно до стандартів ISO серії 9000 – це умова необхідна, але не завжди достатня для гарантії конкурентоспроможності товару, оскільки багато фірм й далі вдосконалюють виробництво з орієнтацією на випуск товару із ще кращими якісними параметрами, ніж цього вимагають указані стандарти [3, с. 127].

Таким чином, управління якістю продукції є процесом, що включає виявлення характеру і об'єму потреб у продукції, оцінку фактичного рівня її якості, розробку, вибір і реалізацію захо-